

Güncel Sorunlar Çerçevesinde Akdeniz Politikaları: Cezayir-Türkiye İlişkileri

Arzu AL¹, Hayri KAYA² ve Lamia HARROUCHE³

Öz

Akdeniz bölgesinde, özellikle 2011'de ortaya çıkan Arap Baharı sonrasında büyük dönüşümler yaşanmıştır. Önemi sürekli artan Akdeniz'in stratejik derinliği; ortaya çıkardığı dönüşümlerle bölgede krizlerin, savaşların ve sorunların görülmesine neden olmuştur. Ayrıca bölgede yaşanan krizlerde, uluslararası ve bölgesel güçlerin büyük rolünün olduğu da açıkça görülmektedir. Yeni ve karışık güvenlik ortamı Cezayir dahil olmak üzere bütün bölge ülkelerinin çıkarlarının tehdit etmekte ve politika yapım süreçlerinde zorluklar oluşturmaktadır. Bu bağlamda Akdeniz'de yaşanan değişimler Cezayir'in ulusal güvenliğini doğrudan etkilemiş ve Akdeniz'e yönelik politikasını yenilemesine sebep olmuştur. Her ne kadar Fransa'nın etkisi altında kaldığı dönemde ve bağımsızlığını kazandığı 1950-60'lı yıllarda Türkiye ve Cezayir ilişkileri adeta donmuş olsa da Turgut Özal'ın girişimleri ile iki ülke arasındaki ilişkiler günümüze kadar ittifak ve işbirliğine dayanmıştır. Her iki ülke de Osmanlı İmparatorluğu döneminde hâkim olan mantığı, mevcut döneme uygun şekilde yansıtmıştır. Cezayir ve Türkiye; iki dost ülke olarak Akdeniz'deki faaliyetlerini koordine ederek güçlü bir ittifak oluşturarak işbirliğini artırma çabası içerisinde olmaktadır. Cezayir'e göre Türkiye'nin bölgesel ve küresel siyasette giderek daha güçlü bir aktör haline gelmesi, ikili ilişkilerde bir çekim noktası oluşturmaktadır. Bu çalışma, Akdeniz bölgesindeki değişimler karşısında Cezayir'in dış politikadaki mantığını anlamak, Cezayir-Türkiye ittifakının ve işbirliğinin temelini ve önemini ortaya koyarak, ikili ilişkilerin Akdeniz bölgesinin istikrarı üzerindeki etkisini vurgulamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akdeniz, Cezayir, Türkiye, Dış Politika, Ekonomik İşbirliği

Mediterranean Policies within the Framework of Current Issues: Algeria-Turkey Relations

Abstract

There have been great transformations in the Mediterranean region, especially after the Arab Spring that emerged in 2011. The strategic depth of the Mediterranean, whose importance is constantly increasing; With the transformations it has created, it has caused crises, wars and problems in the region. In addition, it is clearly seen that international and regional powers have a great role in the crises in the region. The new and complex security environment threatens the interests of all countries in the region, including Algeria, and poses difficulties in policy making processes. In this context, the changes in the Mediterranean directly affected the national security of Algeria and caused it to renew its policy towards the Mediterranean. Although the relations between Turkey and Algeria were almost frozen during the period under the influence of France and when it gained its independence in the 1950s-60s, the relations between the two countries have been based on alliance and cooperation with the initiatives of Turgut Özal. Both countries reflected the prevailing logic during the Ottoman Empire, in accordance with the current period. Algeria and Turkey; as two friendly countries, it is in an effort to increase cooperation by coordinating its activities in the Mediterranean and forming a strong alliance. According to Algeria, Turkey's becoming an increasingly powerful actor in regional and global politics constitutes a point of attraction in bilateral relations. This study aims to understand the logic of Algeria's foreign policy in the face of the changes in the Mediterranean region, to reveal the basis and importance of the Algerian-Turkish alliance and cooperation, and to emphasize the impact of bilateral relations on the stability of the Mediterranean region.

Key Words: Mediterranean Region, Algeria, Turkey, Foreign Policy, Economic Cooperation

Atıf İçin / Please Cite As:

Al, A., Kaya, H. ve Harrouche, L. (2022). Güncel sorunlar çerçevesinde Akdeniz politikaları: Cezayir- Türkiye ilişkileri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 848-860.

Geliş Tarihi / Received Date: 31.12.2021

Kabul Tarihi / Accepted Date: 14.02.2022

¹ Doç. Dr. - Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, arzu.al@marmara.edu.tr

 ORCID: 0000-0002-3287-3661

² Uluslararası Politik Ekonomi Bilim Uzmanı - hayrikaya@marun.edu.tr

 ORCID: 0000-0001-9621-4588

³ Doktora Öğrencisi, PhD.(C) - Marmara Üniversitesi, Uluslararası Politik Ekonomi Bölümü, harrouche05lamia@gmail.com

 ORCID: 0000-0001-5985-4113

Giriş

Üç kıtanın bulunduğu Akdeniz Havzası, farklı kültür ve uygarlıkların, ticari ilişkilerin, petrol ve doğalgaz kaynaklarının, okyanuslara açılan su yollarının yer aldığı; bu nedenle de stratejik açıdan dikkatleri üzerinde toplayan bir havzadır. Kıyıdaş ülkeler arasında başta enerji, ticaret ve çevre olmak üzere birçok sektörde karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin artmasıyla iki yüzyıl önce büyük bir deniz olarak görülen Akdeniz, göreceli olarak küçülmüştür. Daha açık bir ifade ile 20. yüzyıl itibari ile yaşanan hızlı ekonomik, siyasal gelişmeler ve teknolojik ilerlemeler sonucunda, Akdeniz sahiline kıyısı bulunan ülkeler birbirine daha çok yakınlaşmıştır (Yıldız, 2006, s. 616).

Jeopolitik açıdan incelendiğinde hâkimiyet kurma mücadelesinde, Akdeniz'in önemli bir yer haline geldiğini öncelikle belirtmek gerekir. Bölgesel açıdan kazandığı yeni anlamlar ve dünyanın hegemon güçleri arasındaki uluslararası rekabetin yörüngesinde yer alan bu önemli konumu nedeniyle gittikçe artan bir hareketliliğe ve bir dizi etkileşime tanık olan Akdeniz, günümüzde yeni bir dünyanın üzerine inşa edileceği bir merkez konumuna yükselmiştir. Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle bölgenin siyasal ve ekonomik açıdan yaşadığı dönüşümlerin akabinde, yeni dönemde kurulacak ittifaklar ve bu ittifakların şekillendireceği yeni dünya, Akdeniz üzerinden kesinlik kazanacaktır. Nitekim kendisi de bir Akdeniz ülkesi olan Cezayir; yaklaşık otuz yıl boyunca (1962'den 1989'ya kadar) Arap, Mağrip ve Afrika kültürel havzasına jeopolitik (milliyetçi, siyasal ve ideolojik) açıdan yakınlık sergilemiştir. Bu tercihin asıl nedeni ulusal, siyasal ve ideolojik bağlara dayanmaktadır.

Akdeniz'in iki yakasını birleştiren ideolojik ve ulusal bağdan mahrum olduğu için geçmişte bu bölgeye öncelik vermeyen Cezayir; doksanlı yılların başlarından itibaren bölgede ağırlığını hissettirerek bir hâkimiyet mücadelesine girmiş ve bölgesel aktörlerin karmaşık ilişkiler ağı nedeniyle bölgeye daha yakın ilgi duymaya başlamıştır (Baghzouz, 2014, s. 24). Günümüze kadar olan süreçte Cezayir'in izlediği dış politika detaylı bir biçimde analiz edildiğinde, Cezayir'in bölge aktörlerine nazaran daha güvenilir bir müttefik olduğu, daima barış ve istikrar yönünde kararlar aldığı açıkça görülmektedir (Aziz, 2019). Diğer taraftan Afrika'ya açılan jeopolitik bir kapı olması, tarihsel açıdan kadim zamanlardan günümüze bölgede etkinliğini gittikçe genişleten bir aktör olarak varlığını sürdürmesi, ekonomik olarak zengin doğal kaynakları ve eğitilmiş bir nüfusu bünyesinde barındırması Cezayir'i Akdeniz'in göz ardı edilemez bir unsuru haline getirmiştir. Bağımsızlığını kazandığı günden itibaren Cezayir, uluslararası kurumlarla geliştirdiği derin ilişkilerle, kriz dönemlerinde aldığı isabetli kararlarla ve verdiği sözlere bağlı kaldığını gösteren tutum ve davranışlarıyla ilgili olarak tarafların dikkatini çekmeyi başarmıştır (Gharbi, 2009, s. 62).

2011 yılında ortaya çıkan Arap Baharı; Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da radikal anlamda bir değişim ve dönüşüm sürecinin de yaşanmasına neden olmuştur. Bu süreçte söz konusu coğrafyada büyük sosyal hareketler, toplumsal yıkımlar, göçler, darbeler, krizler ve savaşlar vukuu bulmuştur. Var olan istikrar ve düzen de tamamen sarsılmıştır. Büyük güçler ile bu güçlerin etkisinde faaliyet gösteren uluslararası kurum ve kuruluşlar, bölgenin huzur ve güvenliğini sağlamak açısından yetersiz kalmıştır. Bu durum Cezayir'i de derinden etkilemiş ve ülke güvenlik anlayışını ve politikalarını gözden geçirmek ve yeniden tanımlamak ihtiyacını hissetmeye başlamıştır. Cezayir'in var olan politikalarını revize etme sürecinden en çok etkilenen de Akdeniz siyaseti olmuştur (Baghzouz, 2014, s. 25). Bu etkiyi tam olarak anlatabilmek için Cezayir'in Akdeniz'de sahibi olduğu jeopolitik konumunu, tarihsel gelişim sürecinde kurduğu ittifak sistemlerini ve özellikle de Osmanlı döneminde kurduğu özgün ve özel siyasal işbirliğini ayrıntılı bir şekilde açıklamak gerekmektedir. Nitekim Cezayir ve Türkiye'nin geçmişten edindikleri tecrübe ve yakınlıkları göz önüne alarak bugün Akdeniz politikalarını güncelledikleri; birbiriyle uyumlu ve birbirini tamamlayan bir jeopolitik bakış açısıyla politikalar geliştirdikleri açıkça görülmektedir.

23 Mayıs 2006 tarihinde bu doğrultuda Türkiye ile Cezayir arasında "Dostluk ve İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır. Ayrıca Libya Krizinin derinleşmesi ile birlikte sahada varlık gösteren Türkiye ile Libya'nın komşusu olan Cezayir'in karşılıklı olarak ilişkilerini geliştirdikleri görülmektedir. 26-28 Şubat 2018 tarihleri arasında üç günlük program dâhilinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Cezayir'e yapmış olduğu ziyarette iki tanesi ticari olmak üzere yedi anlaşmaya imza atılmış ve iç forumu düzenlenerek çok sayıda iç adamının görüşmelerine imkân tanınmıştır. 26-27 Ocak 2020 tarihlerinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yeniden Cezayir'i ziyaret etmiş ve söz konusu ziyarette iki ülke arasındaki ilişkiler başta olmak üzere ortak önem arz eden uluslararası ve bölgesel birçok meseleye dair görüş alişverişinde bulunmuş ve ikili iç birliğini hedefleyen Yüksek Konseyi kurma kararının yanı sıra ekonomik, bilimsel ve teknik iç birliği ortak komitesi kurulması kararlaştırılmıştır. Recep Tayyip Erdoğan'ın "Cezayir, Türkiye'nin Kuzey Afrika'daki

stratejik ortaklarından biridir.” ifadesi Cezayir’in Türkiye için önemini açıkça vurgulamaktadır. Türkiye, uluslararası müteahhitlik projeleri kapsamında en fazla proje gerçekleştirdiği sekizinci ülke olan Cezayir’de toplam değeri 16 milyar doları aşan 377 projeyi hayata geçirmiştir (Deik, 2020; Göktaş, 2020).

Türkiye için Cezayir’in öneminin Cumhurbaşkanlığı makamından ilan edilmesi bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Türkiye-Cezayir ilişkilerinin doğasını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma öncelikle Akdeniz jeopolitiği üzerine temellenerek, Cezayir-Türkiye ilişkilerine odaklanmaktadır. Cezayir’in Türkiye için önemi üzerine yoğunlaşan bu çalışma, Cezayir’in dış politikasını anlamaya ve Cezayir- Türkiye ittifakının gündemini anlamlandırmaya çalışmaktadır.

Literatürde yer alan Ömar Bouacha’nın “2002 sonrası Türkiye Cezayir İlişkileri” isimli tez çalışmasında, iki ülkenin ortak kültür geçmişinden hareketle, ülkelerin kronik problemlerinin ve dış politikadaki yalnızlıklarının neticesinde günümüzde ittifak ortağı olma potansiyelinin olduğuna dikkat çekilmiştir (Bouacha, 2018). *Türkiye-Cezayir İlişkilerinin: Jeopolitik Potansiyeli* adlı çalışmasında Deniz Doğan, realist bakış açısıyla ele aldığı Cezayir- Türkiye ilişkilerini, Ortadoğu ve Kuzey Afrika özelindeki savaşlar ve halk hareketlerinin etkilerini konu edinerek ele almıştır. Ortak geçmişe vurgu yaparak iki devletin stratejik olarak müttefik olmasının gerekliliğinin altı çizilmiştir (Doğan, 2015). Abdelhakim Guendouz, *Türkiye ve Cezayir Dış Ticaretinin Gelişimi* isimli çalışmasında ise iki ülke arasındaki ticaret incelenmiştir. Cezayir ve Türkiye’nin birbirini tamamlayacak nitelikte ürünlerin ticaretini yapmakta olduğunu açıklayan yazar; Cezayir’in Türkiye’ye enerji ihraç ettiğini buna karşın Türkiye’nin ise Cezayir’e gıda ve tarım ürünleri ihraç ettiğini vurgulamaktadır (Guendouz, 2017). Mehmet İnak’ın *Türkiye’nin Jeopolitik Gücü İçin 2000’li Yıllardan Sonra Bölge Ülkeleri ile Petrol ve Doğal Gaz İlişkileri* adlı tez çalışmasında ise Türkiye’nin enerji koridoru olma amacı çerçevesinde enerji anlaşmaları yaptığı ülkeler konu edilmiştir. Bu bağlamda Cezayir’in net enerji ihracatçısı olarak Türkiye’nin önemli bir stratejik ortağı olma potansiyeli vardır (İnak, 2016). Cezayir ve Türkiye ilişkilerini tanımlamada en kapsamlı eser olarak, Meral Balcı ve Hamza Bilgü’nün *Cezayir Bağımsızlık Savaşı Bağlamında Türk Dış Politikası*’dır. Türkiye’nin, Cezayir’in bağımsızlık sürecindeki çekimserliği konu edilerek, iki ülkenin karşılıklı siyasi ilişkileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Dönemin şartları ve gerçekleri göz önüne alındığında Fransa’nın önemli bir aktör olarak varlık gösterdiği NATO ve Batı ittifakı içerisinde yer alan Türkiye’nin; Fransa’dan bağımsızlığını kazanmak isteyen Cezayir’e söylem bazında desteğinin olamaması dış politik hareket alanının darlığı ile açıklanmıştır. Nitekim Cezayir’e diplomatik olarak verilemeyen desteğin, gizli silah yardımı ile sahada verildiğinin altını çizmişler ve iki devletin ortak tarihi ve kültür geçmişinin önemini vurgulamışlardır (Balcı ve Bilgü, 2020). Ayrıca Cezayir’in iç siyasetini inceleyen (Temelat, 2012), Arap baharı hareketinden etkilenen diğer bölge ülkeleri ile Cezayir’in yapısal farklılıkları üzerine eğilmiştir.

Literatürde konu ile ilgili çalışmaların azlığı ve kullanılan kaynakların dil çeşitliliği sebebiyle akademik literatüre katkı sunmayı hedefleyen bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden dokümantasyon tarama yöntemiyle ele alınmıştır. İlgili literatürde Cezayir ve Akdeniz, Cezayir ve Türkiye, Türkiye ve Akdeniz ikili kelime grupları araştırılarak, Türkiye ve Cezayir dış politikasının resmî belgeleri, yerel kaynaklar başta olmak üzere Türkçe, Arapça, İngilizce ve Fransızca makaleler, raporlar, gazeteler/resmi kaynaklar, konferans sunumları ve internet sitelerinde bulunan haberler incelenmiştir.

Akdeniz’in Jeopolitik Tanımı ve Cezayir’in Konumu

Akdeniz bölgesi; jeopolitik ve jeoekonomik açıdan dünyanın önemli bölgeleri arasında yer almaktadır. Birçok medeniyetin doğuşuna ve batışına beşiklik eden bu bölge hem kara bağlantısı hem de deniz bağlantısı nedeniyle tarih boyunca pek çok devlet tarafından hâkimiyet altına alınmaya çalışılmıştır. Bu nedenle de bu coğrafya her dönemde değişen ve farklılaşan çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca Akdeniz; kıtalararası geçişte transit rol oynayan bir bölge olarak tarihi ve ticari yollar üzerinde yer alması, bir taraftan çözülmesi oldukça zor ve karışık sorunlar yaratırken diğer taraftan da büyük imkânlar sağlayabilecek bir potansiyeli de beraberinde getirmektedir (Örselli ve Babahanoglu, 2019, s. 573).

Akdeniz; 2,5 milyon kilometre karelik yüzölçümüyle dünyanın en büyük ‘iç’ denizidir (Jean-Claude ve Guillaume, 2007, s. 99). Siyasi ve coğrafi tanım olarak Akdeniz’in; Batı Akdeniz ve Doğu Akdeniz olmak üzere iki farklı bölgeye ayrıldığı görülmektedir. Malta Adası ve Tunus’un keşiştiği yerden düz bir boylam çizildiğinde, boylamın sol tarafı Batı Akdeniz, sağ tarafı ise Doğu Akdeniz olarak tanımlanmaktadır. Coğrafi olarak bu iki bölgeyi çevreleyen alan ise Akdeniz, Akdeniz Havzası, Akdeniz Dünyası, Akdeniz Coğrafyası veya Yakındoğu olarak çeşitli şekillerde nitelendirilmektedir (Kedikli ve Çalağan, 2017, s. 120). Günümüzde Akdeniz Havzası’na kıyıdaş 23 ülke bulunmakla birlikte, bunlardan İspanya, Fransa, İtalya, Slovenya, Malta, Bosna-Hersek, Arnavutluk, Tunus, Fas ve Cezayir’in Batı Akdeniz’e kıyıları mevcut iken

Yunanistan, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin-Gazze Yönetimi, Mısır, Libya, KKTC ve GKRY'nin ise Doğu Akdeniz'e kıyıları bulunmaktadır (Yıldız, 2006, s. 618). Üç kıta arasında kavşak konumda olan Akdeniz'in ticaret, ulaşım ve enerji aktarımının merkezinde yer aldığı görülmektedir (Madihah, 2020, s. 37). Başka bir ifade ile Akdeniz dünyanın üç kıtası arasındaki ana temas alanını temsil ettiği için önemli bir coğrafi konuma sahiptir ve bu kıtaların her birinin kendi siyasi ve ekonomik önemi vardır. Ayrıca Akdeniz sadece coğrafi buluşma noktası değil, jeopolitik ve jeoekonomik çağdaş küresel strateji eksenlerinin de ana odak noktasında yer almaktadır (Bala, 2021); (Bkz. Şekil 1. Akdeniz Ülkeleri).

Şekil 1. Akdeniz Ülkeleri (Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur)

Yukarıda da açıkladığımız gibi yüzyıllar boyunca birçok devlete ev sahipliği yapan Akdeniz, konumu itibariyle kıtalar arasında bir lokomotif niteliği taşıyan ve dünyanın en değerli ticaret yollarının güzergâhındaki bir deniz olarak, Anadolu'nun güneye açılan, siyasi ve ekonomik kapısı olmuştur. Nitekim batısında Cebelitarık Boğazı, kuzeyinde boğazlar ve güneyinde Süveyş Kanalı olmak üzere geniş bir coğrafyada denizler arasında bağlantı noktası olması, dünya deniz ticaretinin kontrolünü elinde bulundurmasını sağlamıştır. Ayrıca Akdeniz; petrol ve doğalgaz gibi önemli bir enerji potansiyeline sahiptir. Son dönemlerde gerçekleştirilen petrol ve gaz keşifleri, uluslararası ilgiyi Akdeniz'in üzerine çekmektedir (Madihah, 2020, s. 38). Küresel düzeyde bir jeostrateji uzmanı olarak kabul edilen Morton Kaplan, Akdeniz'in jeopolitik önemini şu cümleyle ifade etmiştir: 'Küresel politikanın en az on yıllık geleceği, Akdeniz havzasında kurulacak ittifaklar ve bölgesel oluşumlarla şekillenecektir' (Bala, 2021).

Akdeniz bölgesinde uluslararası bir oyuncu olarak Cezayir, merkezi ve önemli bir konumda yer almaktadır. Avrupa, Afrika ve Arap dünyasının buluşma noktası olan Cezayir, coğrafi olarak Akdeniz'in kuzeyinden Afrika kıtasının içine kadar uzanmaktadır. 2,4 milyon kilometrekare alana sahip olan Cezayir, Sudan'ın bölünmesinden sonra Afrika kıtasının en büyük ülkesi olmuştur. Cezayir'in yedi komşu ülkeyle geniş bir kara sınırı (7000 km'den fazla) ve 1200 km deniz sınırı bulunmaktadır (Mahiou, 2017, s. 440-441). Ayrıca Cezayir; bir kıta büyüklüğünde kara parçasına sahip olarak stratejik bir çıkış noktası, Afrika için bir geçiş köprüsü ve ekonomik anlamda hayati öneme haiz bir ürün ve emtia tedarikçisidir. Ürettiği petrolü Akdeniz üzerinden taşıyarak başka ülkelere pazarlayan Cezayir'in Akdeniz kıyısında doğudan batıya uzanan 1200 km kıyı şeridinde sahip olması, havzaı bu ülke için olmazsa olmaz kılmaktadır (Filali, 2011, s. 41).

Osmanlı döneminde gerçekleştirilen tüm istilalar Akdeniz yönünden geldiği için, Cezayir açısından Akdeniz cephesi her zaman saldırıya açık bir cephe olmuştur. Bu durum Akdeniz'in Cezayir için bugünkü kadar elzem olan stratejik önemini yüzlerce yıldır göstermektedir (Benantar, 2005, s. 43). Bu nedendir ki Cezayir hükümeti 1996 Anayasası ile birlikte Mağrip, Arap ve Afrika kimliklerine bir yenisini daha ekleyerek Akdeniz Ülkesi olduğunu belirtmiştir. Anayasa'nın önsözünde Cezayir'in bir İslam ülkesi, Büyük Arap Mağrip'in ayrılmaz bir parçası ve bir Arap ülkesi olmasının yanı sıra bir Akdeniz ve Afrika ülkesi olduğu da kabul edilmektedir (Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Anayasası, 1996, s. 14).

Akdeniz'de Jeopolitik Değişimler ve İstikrarsızlık Faktörleri

Akdeniz bölgesinde uluslararası güvenliği yakından etkileyen birçok güvenlik sorunu ve tehdit algısı bulunmaktadır. Bu tehlikeleri güvenlik tehditlerinin doğası veya jeopolitik boyutları açısından detaylı bir biçimde analize tabi tutmak gerekmektedir.

Akdeniz Ülkelerinde Artan İç Krizler

Eski çağlardan beri Akdeniz bölgesi farklı medeniyetlere ait ülkeler arasında savaşlar ve çatışmalara maruz kalmıştır. Pers-Yunan savaşları, MÖ 264 ile MÖ 146 yılları arasında gerçekleşen üç aşamalı Pön Savaşlarını da içine alan Roma-Kartaca muharebeleri, Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında gerçekleşen Haçlı Savaşları, Osmanlı-İspanyol rekabeti bu savaşların en önemlileri olarak tarihteki yerini almıştır. Modern zamanlarda ise o dönemde Osmanlı toprağı olan Mısır'ın Napolyon Bonapart tarafından işgal edilmesiyle 1798'de başlayan Avrupa sömürgeciliğı, bunun devamı niteliğinde karşımıza çıkan ve yine Osmanlı toprağı olan Cezayir'in 1830'da Fransızlar tarafından işgal edilmesi Akdeniz'deki savaşlara örnek teşkil etmektedir. Mısır ve Cezayir bilahare bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Tüm bu savaşların yanı sıra Akdeniz bölgesinde kıta sahanlığı, deniz yetki alanları ve sınır ihtilaflarından çıkan ve bölgeyi istikrarsızlaştıran çatışmalar ve gerilimler de gündeme gelmiştir. Bu gerilimlerin en önemlisi olarak, Yunanistan'ın Avrupa ülkelerinden güç alarak Kıbrıs Adasını ele geçirme çabaları ve Ege Adalarının statüsüyle alakalı anlaşmazlıklar karşımıza çıkmaktadır. Avrupa Birliği'nin (AB) 2004 yılında uluslararası hukuka aykırı olarak *Kıbrıs Rum Kesimini* tüm adayı temsilen AB'ye almaları ile gerginleşen ilişkiler, günümüzde Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin Libya ile yaptığı deniz sınırlarını belirleyen mutabakat zaptına istinaden arama ve sondaj faaliyetlerinin engellenmesi, krizin büyümesine neden olmuştur. Diğer taraftan Yunanistan'ın Lozan Anlaşmasını ihlal ederek Türkiye'ye ait *Ege Adalarını* işgal edip silahlandırması, bu ihtilafı çatışmaya dönüştürebilecek bir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır. Buna benzer bir biçimde Cezayir ile Fas arasında uzun yıllardır sınırlarını kapatan keskin bölünmeler var olduğu gibi Doğu Akdeniz'de de İsrail'in Filistin topraklarını yeni yerleşimler oluşturarak uzun yıllardır sürmekte olan çatışmaların yaşandığı görülmektedir (Klara, 2020).

2010 yılının sonu itibarıyla pek çok Arap ülkesinde gündeme gelerek, iktidarda bulunan otoriter yönetimlere karşı başlayan halk hareketleri *Arap Baharı* olarak isimlendirilmiş ve bu protestolar bölgeyi derinden etkileyen devrimlere dönüşmüşlerdir. Nitekim bu devrimler Akdeniz bölgesini siyaset, ekonomi ve güvenlik parametreleri açısından olumsuz etkilemiş ve hâlihazır istikrarı derinden sarsmıştır. Bölge halklarının, yaşadıkları ülkenin gayri safi milli hasıllarından daha fazla pay almak, adil bir paylaşımı hâkim kılmak ve daha fazla refah talebiyle başlayan bu protestolar, zamanla demokrasi ve özgürlük taleplerini de beraberinde getirmiştir. Bu açıdan başlangıçta toplumların kendi iç sosyo-politik dinamiklerinden kaynaklanan bu hareketler, zamanla dışarıdan manipüle edilmeye başlanmıştır. Bölgedeki Batılı güçlerin olumsuz etkilerinin devam etmesi, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi prensiplerin yerine getirilmesini geciktirmektedir. Geciken demokratikleşme hareketleri ve modern devletin oluşumunun sık sık dış müdahalelere maruz kalması, bölgedeki devletlerde yaşayan halklarında günümüz modern demokratik sistemine uygun yaşamasına engel olmaktadır (İnaç, 2016, s. 482-492).

Arap Baharının etkisiyle Suriye'de Mart 2011'de, dönemin rejimine karşı başlayan halk hareketinin günümüzde halen çözülemeyen bir iç savaşa dönüşmesi; Mısır'da görülen halk hareketi neticesinde Hüsnü Mübarek'in yerine seçimle iktidara gelen Muhammed Mursi'nin batılı güçler tarafından 'tehdit' olarak algılanması bölgedeki gerginliği artırmıştır. Bu nedenle başta Suriye rejimine karşı askeri müdahalede bulunmak isteyen Batılı güçler, Mısır'da gerçekleşen Mursi iktidarı gibi bir 'tehdit'in Suriye'de de vukuu bulmasını açıkça istememişlerdir. Bu tutumun bir diğer örneğı de Libya'da görülmüştür. Birleşmiş Milletler kararını dahi beklemeden hava operasyonu düzenleyen Fransa, Libya'nın bölünmesine yol açmıştır. Söz konusu bu batılı güçler, Arap Baharını öne sürerek bu zengin medeniyetler beşiğini kaos ortamına dönüştürmüş ve bir mülteci krizinin yaşanmasına neden olmuştur (İnaç, 2012, s. 17-19).

Nitekim demokratik halk eylemlerinin yaşandığı ülkelerde, -Irak, Suriye, Yemen, Libya- ortaya çıkan kaosa karşı dış müdahalelerin olduğu görülmektedir. İç savaşa sürüklenen ülkelerde güvenliğin temin edilememesinden istifade eden ve kaos ortamını fırsat bilen uluslararası terör örgütleri, büyük devletlerin vekili olarak (proxy) etkili olmaya başlamıştır. Bu terörist grupların daha etkili olabilmeleri için doğal kaynaklar açısından zengin alanlara ve denizlere yönlendirildiğı görülmüştür. Örneğin; Libya iç savaşında ortaya çıkan yönetim boşluğundan faydalanan terörist gruplar, Sirte Körfezi'ndeki deniz çıkışı kontrol

ederek Libya'nın ekonomik gücünü oluşturan petrol kontrol altına almaya çalışmıştır. Suriye'deki iç savaş ve Libya'daki kaos, özellikle çeşitli silah cephaneliğine sahip olan Kaddafi rejiminin devrilmesinden sonra, kitlesel uyuşturucu ve silah kaçakçılığını gclendirmiştir. Ayrıca otoriter rejimlerin ve halkın demokratik talepleri arasındaki savaşlar ve askeri çatışmalar nedeniyle düzensiz göçmen dalgaları artmaya devam etmektedir (Saij, 2016, s. 32).

Doğu Akdeniz'de Keşfedilen Doğal Kaynaklar Nedeniyle Artan Rekabet Endeksi

Tarih boyunca enerji ve su kaynaklarına erişim ve hâkimiyet mücadeleleri, savaşların ve çatışmaların önde gelen nedenleridir. Kendisini çevreleyen ülkelerin enerji talebi ve mevcut enerji arz trafiğinin tam kalbinde yer alan Akdeniz Havzası, küresel mücadele sahası olarak karşımıza çıkmaktadır (Katman, 2013, s. 17).

Doğu Akdeniz, dünyadaki toplam doğal gaz rezervlerinin yaklaşık %4,5'ine sahiptir. Bugüne kadar yapılan sismik arama ve sondaj faaliyetleri bu rezervlerin önemli kısmının Kıbrıs, Mısır ve İsrail kıyılarının keşiştiği bölgedeki Tamar ve Leviathan sahalarından Mısır kıyılarındaki Batı Nil Deltası sahasına uzandığını göstermektedir. Bu hat üzerinde bulunan en büyük doğal gaz sahaları olan Tamar'da 318 milyar metreküp, Leviathan'da 605 milyar metreküp, Afrodit'te 129 milyar metreküp, Kalipso'da 230 milyar metreküp ve Zohr'da 850 milyar metreküp doğal gaz keşfedilmiştir. Levant ve Nil Deltası bölgelerinde toplam 9,8 trilyon metreküp civarında doğal gaz olduğu tahmin edilmektedir (Furuncu, 2020, s. 236).

Bölgede enerji varlığından haberdar olan kıyıdaş lkeler, Akdeniz üzerinde kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgelerini ilan ederek belirledikleri parseller üzerinde hak iddiasına başlamışlardır. Doğu Akdeniz lkeleri arasındaki işbirliğinin yokluğu nedeniyle Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler arasında çıkan anlaşmazlıklar esas olarak egemenlikle ilgilidir. Özellikle Türk-Yunan devletleri arasındaki anlaşmazlıklar, diplomatik krizlerin yoğunluğunu ve silahlı çatışmaların olasılığını artırmaktadır. Daha açık bir ifade ile Doğu Akdeniz'e komşu ülkeler olan Libya, Mısır, Lübnan, Suriye, Türkiye, Yunanistan, Kıbrıs ve İsrail'in arka arkaya ilan ettikleri münhasır ekonomik bölgelerin sonucunda, dünyanın başka bölgelerine nazaran ender görülecek bir Şekilde deniz sınırlarının çakışması ve belirlenmesi sorunu ortaya çıkmıştır (Alsa, 2020).

Doğu Akdeniz Bölgesi ticari, jeopolitik ve jeoekonomik özellikleri nedeniyle anılan rekabetin yoğunlaştığı bölgelerin başında gelmektedir. Doğu Akdeniz'in sahip olduğu enerji kaynakları açısından gelecekte de rekabetin artarak devam edeceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bölgede enerji kaynakları üzerinden yaşanan rekabet günümüzün yeni çatışma alanlarından biridir. Bu rekabetin orta ve uzun vadede de devam edeceği aşıkardır (rselli ve Babahanoğlu, 2019, s. 573).

Coğrafi konumu nedeniyle Cezayir, Doğu Akdeniz'de münhasır ekonomik bölgelerin belirlenmesi konusunda artan rekabetin doğrudan tarafı değildir. Ancak karşılığında Batı Akdeniz'de Cezayir, benzer bir krizin ilk başlatıcılarından biri olmuştur. Nisan 2018'de, eski Cezayir Cumhurbaşkanı Abdülaziz Buteflika, hem İtalya hem de İspanya'nın deniz yetki alanları ile keşişen Cezayir'in münhasır ekonomik bölgesini tanımlayan bir başkanlık kararnamesini imzalamıştır. Bu cumhurbaşkanlığı kararnamesinde, herhangi bir ülke ile sorun çıkması halinde müzakerelere başvurulacağı belirtilmiştir (APS, 2018).

Konunun hassasiyeti nedeniyle İtalya, Cezayir ile siyasi krizden kaçınmayı tercih etmiş ve anlaşmazlığın yönetimi iki ülke arasındaki açık siyasi kanallara bırakılarak çözüme kavuşturulmuştur. Bunu da İspanya ve İtalya'nın karşılıklı anlaşmaları takip etmiştir. Daha açık bir ifade ile Mart 2020'de Cezayir ve İspanya, iki ülke arasındaki deniz yetki sınırlarının belirlenmesi ile ilgili olası sorunları zme için ikili müzakereler üzerinde anlaşmıştır. Bu bağlamda Cezayir Dışışleri Bakanı Sabri Boukadoum düzenlediği ortak basın toplantısında, Cezayir'in barışçıl bir ülke olduğunu ve Cezayir'in diğer devletlere karşı saldırgan bir dış politikaya sahip olmadığını vurgulamıştır (France 24, 2020).

Günümüz Değişimleri Işığında Cezayir Dış Politikası

Cezayir Yeni Cumhurbaşkanı Abdlmeid Tebbun, ülkenin siyasi, sosyal ve ekonomik durumlarının karışık olduğu bir dönemde (2019) göreve başlamıştır. Buteflika iktidarının son yıllarında derinleşen siyasi kriz, halk ile devlet kurumları arasında -hatta siyasi elitlerin içinde- güvensizlik ve iletişim sorunlarının evrilmesine yol açmıştır. Buna bağlı olarak da siyasi partiler, sendikalar ve sivil toplum kuruluşları ciddi Şekilde zayıflamış, devlet otoritesi sarsılmıştır. Sosyal isteklerin karşılıklı bulabileceği düzenli bir kurum gücü

kalmamış ve halk hareketinin büyük bir kısmı radikal bir şekilde rejimin değiştirilmesi talebinde bulunmuştur (Rakdi, 2020, s. 3).

Komşu bölgelerde yaşanan sorunların yanı sıra Libya krizindeki karmaşıklık, sahil bölgesinin güvenlik ikilemi, Fas Krallığı ile ilişkilerde devam eden durgunluk ve son olarak da dış politikada pasif bir siyaset izlenmesi, Cezayir'in çeşitli uluslararası ve bölgesel meselelerden uzakta kalmasına neden olmuştur. Nitekim çeyrek asırdan fazla bir süredir Cezayir, diplomatik açıdan aktif bir şekilde faaliyet gösterememiş, politikalar geliştirememiştir. Seçim sürecinin askıya alınması nedeniyle teröre karşı on yıldır yürütülen mücadele ve eski Cumhurbaşkanı Buteflika dönemindeki yolsuzluk kargaşası, Cezayir'in doğal çevresini, hayati alanlarını ve önem arz eden bölgelerini kaybetmesine neden olmuştur.

Göreve yeni başlayan Cumhurbaşkanı, konuşmasında aktif bir dış politikanın önemi üzerinde durmuş ve Cezayir devleti için bunun bir yol haritası olabileceğini ifade etmiştir. Cezayir çıkarlarının öncelikli olduğunu ve diğer devletlerin işlerine karışmaması gerektiğini, halkların kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduğunu, Filistin meselesini desteklediğini ve Cezayir'in sınır ötesi operasyonları (terörizmle mücadele, uluslararası bağlantılı organize suç örgütleri) dâhil olmak üzere karşı karşıya kaldığı sorunları çözme çabalarını koordine etmeye devam edeceğini vurgulamıştır (ENTV, 2019).

Dış politika açısından ise, küreselleşme çağı ve doğrudan etkilediği 'sınırlar' ve komşu ülkelerdeki konvansiyonel olmayan çatışmalar nedeniyle uzun yıllardır süren Cezayir'in klasik duruşu, bölgesel konumunu sarsan ve doğrudan tehdiye açık bir hale getiren bu zorluklarla test edilmeye başlanmıştır. Bu durum, bazı anayasal değerlerin gözden geçirilmesini gerektirmiştir. Cezayir'in küreselleşme ile birlikte uluslararası görünürliğini sağlamak ve küresel kamuoyunda adından söz ettirebilmek için ordu birliklerinin Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Güçlerine katkı sağlamak amacıyla sınır ötesinde faaliyet göstermesine izin verecek olan Anayasal değişiklikler (2020) yapılmıştır. Nitekim Cezayir; Lübnan'da İsrail'e karşı yapılan 1967 ve 1973 savaşlarına katılmasının yanı sıra, Birleşmiş Milletler çerçevesinde gerçekleştirilen birçok barış koruma operasyonuna iştirak etmiştir (Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Anayasası, 2020, s. 21).

Cezayir'in, etkili bir aktör olduğu Mağrip ve Afrika başta olmak üzere birçok bölgedeki nüfuzu son otuz yılda önemli ölçüde azalmıştır. Bu durum, Cezayir'in bölgesel komşuluk ve Filistin meselesi dâhil dış işlerinde önem arz eden konularda diplomatik rolünü yeniden kazanma zorunluluğunun farkına varmasına neden olmuştur (ENTV, 2019).

Akdeniz'de Cezayir- Türkiye İttifakı

Uzun yıllar boyunca sömürge imparatorluklarının gölgesi altında kalan Afrika Kıtası, günümüzde hem yer altı-yer üstü kaynaklarıyla hem küresel tedarik zincirindeki coğrafi konumuyla hem de güncel kriz noktalarına yakınlığı nedeniyle büyük devletlerin ilgisini ve dikkatini çekmektedir. Çin, Rusya, ABD, Fransa, Birleşik Krallık gibi devletlerin etkinlik gösterdiği Afrika bölgesinde özellikle 2000 sonrası dönemde Türkiye de daha etkin varlık göstermeye başlamıştır. Daha açık bir ifade ile Türkiye'nin bölgesel güç olarak küresel etkinliğini ve görünürlüğü artırma arzusuna paralel bir şekilde kıtanın coğrafi yakınlığı ve geçmiş kültürel bağların varlığı göz önüne alındığında, Afrika'ya yönelik proaktif bir dış politika izlediği görülmektedir. Nitekim 1998 yılında Afrika açılım eylem planına müteakip 2005 yılının *Afrika Yılı* olarak ilan edilmesi, Afrika'nın Türkiye için ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir (Kılıç, 2021; Oğurlu, 2017, s. 43-46; Fırat, 2011, s. 3-5).

2000'lerin başından itibaren Türkiye'nin dış politik vizyonunda yaşanan değişimle birlikte diplomasinin öncelendiği ve proaktif bir yapıda jeoekonomik, jeopolitik, jeokültürel değerler çerçevesinde kararlar alındığı görülmektedir. Afrika Kıtası'ndaki geçmiş kültürel bağları, coğrafi yakınlığı, bölge ülkelerine nazaran Avrupa ülkelerine politik ekonomik olarak yakınlığı gibi faktörler, Kıta üzerindeki ülkelere daha kolay erişim sağlamasına imkân vermektedir. Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Anadolu'yu çevreleyen Akdeniz havzasında bölgesel lider ülke konumu için mücadele veren Türkiye, 54 ülke bulunan Afrika Kıtası'ndaki etkisinin sürekliliği için diplomatik temsilciliklerinin sayısını artırmayı hedeflemektedir. 1994'e kadar 12 büyükelçiliği bulunan Türkiye, 2021 yılı itibarı ile bu sayıyı 43'e çıkarmıştır. Kıta üzerindeki çatışmaların çözümü için diplomasinin öncelenmesi ve barışçıl yollarla mevcut sorunların çözümünde etkili bir aktör olmak; insanı yardım ve kıtanın ekonomik sorunlarına destek olmak amacıyla girişimlere destek olmak; karşılıklı ticareti canlandırarak kalkınma sürecini hızlandırmak gibi amaçlar ile kıtada faaliyet gösteren Türkiye, *eşitlerin ortaklığı* olarak betimlenebilecek bir ilişki kurmaktadır. Nitekim bu durum 2008 yılında, Türkiye'nin stratejik ortak olarak kabul edildiği Afrika Birliği Zirvesi'nden de açıkça görülmektedir.

Türkiye, 2010 yılında Afrika Strateji Belgesi ile Afrika'ya yönelik dış politik vizyonunu ilan etmiş ve kıta üzerindeki faaliyetleri hız kazanmıştır. Afrika'ya yönelik açılım stratejisi 2013 yılında Afrika Ortaklık Politikası'na yükselmiştir. *Afrika'nın sorunlarına Afrika Çözümleri* mottosuyla Türkiye'nin sahip olduğu değerler ile karşılıklı fayda temelinden hareketle ilişkiler devam etmektedir (Oğurlu, 2017, s. 45; Fırat, 2011, s. 3-5; Ajabi, 2020; Yeşiltaş ve Balcı, 2011, s. 12; Güvendik, 2021).

Bölgesel ve uluslararası konularda Türkiye ve Cezayir, birbirlerine paralel politikalar izledikleri görülmektedir. Türkiye, izlemiş olduğu dış politikasında tutarlı bir stratejik planlama ile tarihsel geçmiş ve coğrafi derinlik arasında bütünleşmeyi sağlayan bir aktör olarak uluslararası alandaki etkisini gözle görülür bir şekilde arttırmayı hedefleyen ve bu kuvvet çarpanı ile *bölgesel bir güç* olma fırsatını sağlayan yeni bir dış politik yaklaşım benimsemiştir. Bu bağlamda, Kuzey Afrika'daki Türk varlığı ve etkinliği, Türkiye'nin Cezayir'e olan ilgisini de ortaya çıkararak artırmıştır. Bu duruma, Afrika'nın eski bir sömürü gücü olan Fransa'nın bölgesel anlamda nüfuzunu kaybetmeye başlaması, Türkiye'nin genel olarak Afrika kıtası ülkeleri; özel olarak ise Cezayir'in gözünde 'alternatif bir güç' olarak ortaya çıkma sürecini de hızlandırmıştır (Guldner, 2020).

Bölgesel Sorunlara Türk-Cezayir Yaklaşımı

Cezayir-Türkiye ilişkilerinin iyi bir şekilde açıklanabilmesi için ortak geçmişi, tarihi ve kültürel bağlamda incelemek gerekmektedir. Özellikle Osmanlı'nın Cezayir'de üç asırdan fazla varlık göstermesi ve arkasında bıraktığı göz ardı edilemez tarihi ve kültürel mirası, günümüz Türkiye-Cezayir ilişkisinin ana kaynağını oluşturmaktadır. Cezayir, en son 1827 Navarin Savaşı başta olmak üzere, Avrupalıların birçok saldırısına karşı Osmanlı'nın yanında yer almıştır. Tarihi kaynaklara göre, Osmanlı döneminde (1518-1830) Cezayir donanması Akdeniz havzasını kontrolü altına almış ve Akdeniz'deki uluslararası güç dengesi üzerinde önemli bir 'kuvvet' unsuru olmuştur (Chelghoum, 2015, s. 43). Bu geçmişten harekete iki ülke arasındaki ilişkilerin günümüzdeki şekliyle güçlenmesi ne yeni bir süreçtir ne de sebepsizdir. Aksine, unutulmaz tarihsel birikimin ve son yıllardaki artan bölgesel gerilimlerin sonucudur. Bu nedenle, Cezayir ve Türkiye arasındaki ilişkilerin derinliğinin ve ortak çıkarların bozulması da mümkün olmamaktadır. İkili ilişkilerin uzun süredir 'kopuk' olmasına rağmen, her iki ülke için istisnai durumlar göz önüne alındığında, yeni ve çağdaş uluslararası gerekliliklere iki ülke arasındaki iletişim kopukluğunun giderilmesi, iki tarafında kazan- kazan modelli işbirlikleri yapmasına olanak sağlamaktadır. Özellikle ortaya çıkan krizleri bertaraf etmede ve ortak bir duruş sergilemede Türkiye-Cezayir ortaklığını geliştirmek için yürütülen politikalar, karşılıklı iki ülkenin Doğu Akdeniz, Libya ve Tunus faaliyetlerini koordine ederek bölgede güçlü bir ittifak kurma yolunda adımlar attığı görülmektedir (Abourous, 2020).

Cezayir ve Türkiye yakınlaşmasının son dönemdeki ana gündemini *Libya Krizi* oluşturmaktadır. Nitekim Doğu Akdeniz ülkeleri, Türkiye'nin bölgedeki ve edindiği kuvvet çarpanı etkisini azaltmak istemektedir. Libya krizinde Cezayir'e de uygulanan diğer ülkelerin dış politikaları da bunun bir benzeri olmuştur. Bununla birlikte Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki haklarını korumak amacıyla Libya ile yaptığı anlaşmayı sürdürmekte ve daha önce Ulusal Mutabakat Hükümeti'ni (UMH) desteklemektedir. Bu amaç, Libya'daki siyasi istikrarsızlık ortamını bitirme arzusunda olan Cezayir'in, komşusuna yönelik uyguladığı dış politikası ile de uyumludur. Buna bağlı olarak da Cezayir ve Türkiye, güvenlik açısından ortak bir zeminde buluşmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye-Cezayir yakınlaşması, ortak çıkarların ve tarihsel bağların getirdiği bir ihtiyacın sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Şahin ve Yılmaz, 2020). Tunus krizin çözümünde rol oynayan en önemli ve aktif ülkeler arasında Cezayir ve Türkiye de yer almaktadır. Her iki ülke de aralarında büyük bir koordinasyonun varlığını doğrulayan birçok gösterge olduğu gibi bölgede yaşanan krizlerin oluşturduğu tehlike nedeniyle de Tunus'taki durumun kaosa ve şiddete dönüşmesini önlemeye çalışmaktadır.

Cezayir ile Türkiye arasındaki uyumluluk, Doğu Akdeniz'de bulunan deniz sınırlarını belirlenme konusundaki anlaşmazlıklarda da görülmektedir. Güncel olarak Akdeniz'deki adalardan Kıbrıs ve Girit'in Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ilan etme konusunda çıkışlarına karşı, Cezayir'de Türkiye'nin menfaatine uygun bir şekilde 'Adaların' MEB ilan edilemeyeceğini açıklamıştır. Türkiye ve Cezayir'in ortak bir tutum sergileyerek deniz yetki alanlarındaki açıklamaları, Cezayir'in de İtalya ve İspanya ile olan deniz sınırları anlaşmazlıkları konusunda benzerdir. Başka bir ifade ile İtalya ile Sardinya Adası; İspanya ile de Baler Adaları (Mallorca, Menorca, Ibiza, Formentera) için Cezayir, deniz sınırları konusunda Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin Yunanistan ve GKRY ile yaşadığı sıkıntılara benzer sorunlar yaşamaktadır. Bu nedenle her iki ülke de yukarıda da vurguladığımız şekilde ve uluslararası hukuka da uygun olarak, adaların münhasır ekonomik bölge ilan edemeyeceği noktasında ortak hareket etmektedir (EPC, 2020).

Ekonomik ve Askeri İlişkiler

Akdeniz’de yaşanan çatışmalar ele alındığında Cezayir hem deniz kuvvetleri ile hem de askeri gücü ile bölgede yeniden dikkate alınması gereken bir aktör olmaya çalışmaktadır. Cezayir’de dönemin Genelkurmay Başkanı yaptığı açıklamada, ülkenin batısında yer alan Oran Sahili’nde gerçekleşen *Kalkan 2020* olarak adlandırılan deniz tatbikatında, “*Cezayir’in, Osmanlı döneminin 17. ve 18. yüzyıllarındaki batı yakası kontrolüne atıfta bulunarak, Akdeniz’de var olan bir güç olarak Cezayir donanmasının ihtişamını yeniden kazanmaya çalıştığını*” ifade etmiştir (Kdadra, 2020).

Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI) 2019 yıllık raporuna göre, Cezayir silahlanma açısından Afrika Kıtası’nda birinci sırada yer almaktadır. Kuzey Afrika’ya yapılan silah ithalatı, 2015-2019 yılları arasında Afrika’ya yapılan silah ithalatının %74’ünü oluşturmaktadır. Kuzey Afrika’da yer alan Cezayir ise tek başına bu oranın %79’unu gerçekleştirerek ordusunu güçlendirmiştir. Ayrıca 2010-2014 yılları arasında gerçekleştirdiği silah ithalatı %71 oranında artarak, 2015-2019 döneminde dünyanın en büyük altıncı silah ithalatçısı olmuştur (Silva, Tian ve Marksteiner, 2021, s. 6).

Cezayir’in silah ve savunma ihtiyacının yaklaşık %60’ını Rusya’dan ithal etmektedir. Son dönemde Cezayir’in özellikle modern muharebe sahalarında oyunun kurallarını değiştiren önemli unsurlardan olan Drone’lar konusunda mevcut envanterini geliştirmesi büyük önem taşımaktadır. Türkiye son yıllarda ‘savunma sanayisi’ alanında önemli ilerlemeler kaydetmekte olup Cezayir’in de potansiyel tedarikçilerinden biri olabileceği açıkça görülmektedir. Türkiye’nin diğer dost ülkelerle yaptığı benzer ticarete olduğu gibi, Ankara, gelecekte kendi hava savunma teçhizat sistemlerini geliştirebilecek Cezayir’e teknoloji transferi yapmaya istekli olacağı noktasında görüşlerde bulunmaktadır (Telci, 2021, s. 8). Türkiye ile Cezayir arasında 2003 yılında ana hatları çizilen ve 2009 yılında imzalanan askeri eğitim işbirliği anlaşması, iki ülke arasında subay eğitimi, ortak tatbikatlar ve istihbarat alışverişi gibi konuları kapsamaktadır. Askeri ilişkilerin gelişmesi Türkiye’nin Cezayir’deki etkisini artırdığı gibi stratejik olarak bölgedeki gücünü ve etkisini de artırmasına imkân sağlamaktadır (Telci, 2021, s. 10).

İki ülke arasındaki siyasi koordinasyon, ekonomik ilişkilerin de derinleşerek gelişmesini hızlandırmaktadır. Fransız haftalık dergisi *Le Point*’a verdiği röportajda Cumhurbaşkanı Abdülmecid Tebbun, Türkiye ile ilişkilerini *mükemmel* olarak nitelendirmiş ve Türkiye’nin, herhangi bir siyasi beklenti içine girmeden ülkesine yaklaşık 5 milyar dolarlık yatırım yaptığını söylemiştir (Diden, 2021). Ayrıca Cezayir Cumhurbaşkanı, 5 Mayıs 2021’da ülkesiyle Türkiye arasında yolcu ve ticari mal taşımacılığı yapılmasını sağlayacak deniz seyrüsefer anlaşmasına onay vermiştir. İki ülke arasında yolcu akışını ve ticari hacmi artıracak anlaşma 25 Mayıs 1998 yılında yapılmasına rağmen bugüne kadar Cezayir yönetimi tarafından onaylanmamıştır. Bunca yıl aranın ardından onaylanması da önem taşımaktadır. Bu gelişmenin ardından iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin farklı boyutları da içerecek şekilde gelişmesi ve kısa sürede Türkiye, Cezayir’in ilk ticaret ortağı olmaya ulaşması beklenmektedir (Boulkemh ve Biçeroğlu, 2021).

2030 yılı sonuna kadar 10 milyar doları hedefleyen bir planın parçası olarak, 2020 yılında Cezayir ile Türkiye arasındaki ticaret hacmi yaklaşık 4 milyar dolara yükselmiştir. Bu durum, serbest ticaret bölgesi anlaşmasının imzalanmasıyla sonuçlanan stratejik bir ortaklığın önünü açmaktadır. Böylelikle Türkiye, Cezayir’in beşinci en büyük ticaret ortağı olurken, Cezayir ise Türkiye’nin Afrika’daki en büyük ikinci ticaret ortağı olmuştur. Cezayir’in ithalat yaptığı ülkeler arasında, Çin, Fransa, İtalya, İspanya, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri’nden sonra %4,62 ile Türkiye yer alırken, bu ithalat tutarı 2020 yılında 421,45 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Cezayir’in İhracat rakamları incelendiğinde İtalya ve Fransa’nın ardında üçüncü sırada Türkiye’nin yer aldığı görülmektedir. Cezayir, toplam ihracatının %9,26’lık bölümüne denk gelen 705,03 milyon dolarlık ihracatını Türkiye’ye yapmıştır. Türkiye, Cezayir’in ilk ticaret ortağı olmaya aday olmaya devam etmektedir (DEP, 2020, s. 40).

Cezayir’deki Türk yatırımları incelendiğinde son yıllarda artarak ivme kazandığı görülmektedir. Türkiye, 800 şirketten oluşan bir grupla Cezayir’de 3,5 milyar dolarlık doğrudan yabancı yatırımda ilk sırada yer almaktadır. Bu şirketler tekstil, inşaat, gıda endüstrileri ve hatta elektronik sektörlerinde faaliyet göstermektedirler. Türkiye’nin, Cezayir’in mevcut dış yatırımcı ülke listesinde ilk sırada yer alan Fransa’yı da geride bırakması yatırım miktarının arttığı ve ikili ekonomik ilişkilerin de önceki yıllara göre daha çok geliştiğinin de en açık göstergesidir (APS, 2021).

İki ÷lke arasındaki bir diğer önemli ve stratejik gelişme olarak ise Türkiye ile Cezayir arasındaki ticari işbirliğinde enerjinin artan rolünden bahsetmek gerekmektedir. Son yıllarda iki ÷lke arasında enerji ticareti alanında yeni ortaklıklar kurulmuştur. Zengin doğalgaz, petrol ve kaya gazı rezervlerine sahip olan Cezayir, aynı zamanda OPEC üyesidir. Dünyanın önemli doğalgaz (LNG) ve petrol ihracatçılarından biri olan Cezayir, Rusya ve Norveç'in ardından Avrupa Birliği'nin en büyük üçüncü gaz tedarikçisi; doğalgaz özelinde ise en fazla gaz ihraç eden 10 ÷lke arasında yer almaktadır. Türkiye'nin mevcut ve gelecek projeksiyonları için enerji arzını çeşitlendirmek istemesi bağlamında Cezayir, 'stratejik ortaklık' çerçevesinde bir aktör olarak değerlendirilmektedir. Rusya, İran ve Azerbaycan'dan sonra Türkiye'nin dördüncü doğal gaz tedarikçisi olan Cezayir yılda yaklaşık 5,4 milyar metreküp doğalgazı Türkiye'ye ihraç etmektedir. Bu arka plandan hareketle stratejik ortaklığın bir göstergesi olarak, Cezayir Ulusal Hidrokarbon Şirketi *Sonatrach* ve Türkiye Petrol Boru Hatları Kurumu doğalgaz ticareti sözleşme süresini 2024'e kadar uzatmış, Türk *Rönesans Holding* ile Adana /Türkiye'de 1,7 milyar dolar yatırımla *Polipropilen*⁴ üretecek petrokimya projesini geliştirmek için üç sözleşme imzalamıştır (Hamdi, 2021).

Sonuç

Akdeniz; Cezayir-Türkiye ilişkilerinin başladığı, gelişerek süreklilik kazandığı, önemli bir stratejik bölgedir. Dolayısıyla bu ilişkilerin geleceği de Akdeniz'e yönelik uygulanacak politikalara bağlıdır. Bir Akdeniz ÷lkesi olan Cezayir'in bulunduğu konum, dış politikasını belirleme de önemli rol oynamaktadır. Özellikle Arap Baharı olaylarından sonra artan bir hızla genelde bölgenin özelde ise Cezayir'in tanık olduğu birçok değişim gerçekleşmiştir. Cezayir'in bir aktör olarak rolünü etkinleştirmek için bölgedeki politikasını gözden geçirmesi gerekmektedir.

Türkiye, Afrika açılım politikası çerçevesinde Cezayir'e özel önem vermekte ve ÷lke, doğal kaynakları ve demografik gücü sayesinde Kuzey Afrika bölgesinde yükselen güçler arasında yer almaya devam etmektedir. Türkiye ve Cezayir, enerji kaynakları, yeni denizcilik rotaları ve diğer bölgesel aktörlerle ekonomik ortaklıklar yoluyla bölgesel kalkınmada öncü bir rol oynayabilir. Ayrıca, askeri işbirliği, Ortadoğu'da ve Kuzey Afrika bölgesel dengeleri değiştirme potansiyeline sahiptir.

Cezayir ve Türkiye, Akdeniz'deki yeni stratejik sahnenin şekillenmesinde, bölgede büyük etki uyandıracak faaliyetleri koordine edecek güçlü bir ittifak kurmak için karşılıklı olarak adımlar atmaktadır. Çünkü Cezayir-Türkiye ilişkileri meselesi Batı çevrelerinde çok hassastır. Kurdukları son ittifak Osmanlı Devleti döneminde olmuş, bunun neticesinde Akdeniz'deki Türk etkisi artmıştır. Türk-Cezayir ilişkileri, ortak bakış açıları ve güvenlik kaygılarının yanı sıra büyük potansiyele sahip ekonomik ve askeri işbirliği olanakları sayesinde gelecek için bölgesel olarak kritik bir rol oynayacaktır.

Etik Beyan

"*Güncel Sorunlar Çerçevesinde Akdeniz Politikaları: Cezayir- Türkiye İlişkileri*" başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırma doküman incelemesine dayalı olarak yapıldığından etik kurul kararı zorunluluğu bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Abourous, E. (2020). Türkiye ve Cezayir Neden İlişkilerini Derinleştirmeye Çalışıyor ?, *Arabi 21*, Erişim Adresi: <https://arabi21.com/story/1298107>, (E.T.: 16.05.2021).
- أبو الروس، عماد، (2020)، "لماذا تسعى تركيا والجزائر لتعميق العلاقة بينهما؟".
- Ajabi, M. (2020). Türkiye- Cezayir İlişkilerinin Deleceği. *Orsam*, Erişim Adresi: <https://www.orsam.org.tr/tr/turkiye-cezayir-iliskilerinin-gelecegi-2/> (E.T.: 18.01.2022).
- Amira, A. (2017). Cezayir deniz güvenliği stratejisi. *Raiayoum*, Erişim Adresi: <https://124.im/v45>, (E.T.: 10.06.2021).
- عميرة، أيسر. (2017). استراتيجية الأمن البحري للجزائر.
- Alsa, A. (2020). Intense Rivalry Over Gas in The Eastern Mediterranean Poetends The Outbreak Of Armed Conflict, *The Emirates Center for Strategic Studies and Research*, Erişim Adresi:

⁴ Otomotiv sanayinde kullanılan parçalardan, tekstil ve gıda paketlemesine değin oldukça geniş kullanım alanı bulunan termoplastik bir polimerdir. Poliproilen gündelik hayatımızın hemen her noktasında kullanılabilir. Mutfak eşyaları, banyo gereçleri, plastik bahçe mobilyaları, tanklar, döner filtreler, fan, aspiratörler, küvetler, elbise askıları, düğmeler, elektrik malzemeleri, kablolar, iplikler, şamandıralar, laboratuvar eşyaları, streç filmler, otomotiv sanayi vb.

- https://www.ecssr.ae/en/reports_analysis/intense-rivalry-over-gas-in-the-eastern-mediterranean-portends-the-outbreak-of-armed-conflict/, (E.T.: 01.12.2021).
- APS (2018). Cezayir Açıklarında Münhasır Bir Ekonomik Bölge Kuran Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, *Algérie Presse Service*, Erişim Adresi: <https://www.aps.dz/ar/algérie/55057-2018-04-01-17-51-45>, (E.T.: 03.05.2021).
- وكالة الأنباء الجزائرية. (أبريل 2018). مرسوم رئاسي يؤسس لمنطقة اقتصادية خالصة عرض السواحل الجزائرية.
- APS (2021). Zeghdar Appelle Depuis Istanbul Au Renforcement De La Coopération Economique Algéro-Turque, *Algérie Presse Service*, Erişim Adresi: <https://www.aps.dz/economie/129269-le-ministre-de-l-industrie-appelle-depuis-istanbul-au-renforcement-de-la-cooperation-economique-algero-turque>, (E.T.: 01.12.2021).
- Aydeğer, K. (2021). Cezayir Milli Petrol Şirketi Sonatrach: Türkiye Ceyhan Petrokimya Projesi'ne Büyük Önem Veriyor. *PetroTürk*, Erişim Adresi: <https://www.petroturk.com/akaryakit/cezayir-milli-petrol-sirketi-sonatrach-turkiye-ceyhan-petrokimya-projesine-buyuk-onem-veriyor>, (E.T.: 01.12.2021).
- Aziz, A. (2019). Cezayir ve Dış Politika: Temel Bir Değişimi Hariç Tutmak, *Anadolu Ajansı*, Erişim Adresi: <https://124.im/xkuolhX>, (E. T.: 18.01.2022).
- عزيز أحمد. (2019). الجزائر والسياسة الخارجية: استبعاد تحول جوهري
- Baghzouz, A. (2014). La politique Méditerranéenne De L'Algérie à L'épreuve Des Mutations Géopolitiques Régionales: Ehangement Ou Continuité?. *Maghreb-Machrek*, (3), 23-34. Erişim Adresi: <https://www.cairn.info/revue-maghreb-machrek-2014-3-page-23.htm>.
- Bala, S. (2021). Akdeniz Bölgesi, *Political Encyclopedia*, Erişim Adresi: <https://124.im/NqG>, (E.T.: 20.05.2021).
- باله صباح. (2021). منطقة البحر الأبيض المتوسط، الموسوعة السياسية.
- Balcı, M. ve Bilgü, H. (2020). Turkish foreign policy in context of Algerian war of independence. *Pearson Journal of Social Sciences and Humanities*, 5(9), 175-189.
- Benantar. A. (2005). *Cezayir güvenliğinin Akdeniz boyutu: Cezayir, Avrupa ve Atlantik ittifakı*. Cezayir: Modern Kütüphane.
- بن عتر عبد النور. (2005). البعد المتوسطي للأمن الجزائري: الجزائر، أوروبا، وحلف الأطلسي، الجزائر، المكتبة العصرية للطباعة والنشر.
- Bouacha, Ö. (2018). *2002 sonrası Türkiye Cezayir ilişkileri* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Boukemmh, A. ve Biçeroğlu, E. (2021) 'Cezayir Cumhurbaşkanı Tebbun, Türkiye ile imzalanan ve 23 yıldır bekleyen deniz seyrüsefer anlaşmasını onayladı.' *Anadolu Ajansı*, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayir-cumhurbaskani-tebbun-turkiye-ile-imzalanan-ve-23-yildir-bekleyen-deniz-seyru-sefer-anlasmasini-onayladi/2263322>, (E.T.: 17.01.2022).
- Chelghoum, N. (2015). Türkiye'nin Dış Politikasını Cezayir İle İlişkilerini Güçlendirmeye Yönlendiren Belirleyiciler: İlkeler ve Yönelimler İncelemesi, *Arap Siyaset Dergisi*, (17), Erişim Adresi: <https://siyasatarabiya.dohainstitute.org/ar/issue017/pages/art08.aspx>.
- شلغوم، نعيم. (2015). "المحددات المؤثرة في توجيه سياسة تركيا الخارجية نحو توطيد علاقاتها بالجزائر: دراسة في المنطلقات والتوجهات"، المركز العربي للأبحاث ودراسة السياسات، مجلة سياسات عربية، دراسات وأوراق تحليلية، العدد 17،
- Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Anayasası. (2020). Resmî Gazete, Yayın Tarihi: 2020, Sayı 82.
- الجمهورية الجزائرية الديمقراطية الشعبية، (2020)، دستور 2020، الجريدة الرسمية، العدد 82، الجزائر.
- Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Anayasası. (1996). Resmî Gazete, Yayın Tarihi: 1996, Sayı 76.
- الجمهورية الجزائرية الديمقراطية الشعبية. (1996). دستور 1996، الجريدة الرسمية، العدد 76، الجزائر.
- Deik (2020). Erdoğan: Cezayir, Türkiye'nin Kuzey Afrika'daki Stratejik Ortaklarından Biri. *Deik*, Erişim Adresi: <https://www.deik.org.tr/basin-aciklamalari-erdogan-cezayir-turkiye-nin-kuzey-afrika-daki-stratejik-ortaklarindan-biri> (E.T.: 17.01.2022).
- DEP (2020). *Les Statistiques Du Commerce Extérieur De L'Algérie Pour L'Année 2020*. Algeria: Ministère Des Finances Direction Générale Des Douanes. Erişim Adresi: https://www.douane.gov.dz/IMG/pdf/rapport_comext_1er_trimestre_20_vf.pdf.
- Diden, A. (2021). Algérie-Turquie, La Redoutable Alliance, *Le journal de L'Afrique*. Erişim Adresi: <https://lejournaldelafrique.com/lafrique-daujourd'hui/algérie-turquie-la-redoutable-alliance/>, (E.T. 01.12.2021).
- Doğan, D. (2015). *Türkiye-Cezayir İlişkilerinin: Jeopolitik Potansiyeli* (Yüksek Lisans Tezi). Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ENTV (2019). Cumhurbaşkanı Abdel Majid Tebboune, Anayasa Yemini Ettikten Sonra Millete Seslendi. ENTV, <https://www.youtube.com/watch?v=A5dGek4EJto>, (E.T.: 03.07.2021).
- المؤسسة العمومية للتلفزيون الجزائري (2019/12/19). خطاب الرئيس الجزائري عبد المجيد عقب تأديته لليمين الدستوري.
- EPC (2020). Cezayir'in Bölgesel Ortamındaki Dış Etkileşim, *Emirates Policy Center*, Erişim Adresi: <https://epc.ae/ar/details/featured/algerias-external-interaction-network-in-its-regional-environment>, (E.T.: 20.05.2021).
- مركز الإمارات للسياسات. (2020). شبكة التفاعلات الخارجية للجزائر في محيطها الإقليمي.
- France 24 (2020) Cezayir ve İspanya Deniz Sınırları Konusunda Anlaşmaya Vardı, *France 24*, Erişim Adresi: <https://124.im/1nHRc>, (E.T.: 17.01.2022)
- فرانس 24، 2020/03/04 : "الجزائر وإسبانيا على إتفاق تام حول حدودهما البحرية"، أنظر في :
- Fırat, M. (2011). Türkiye-Afrika ilişkilerinin tarihsel arka planı ve Afrika açılımında sivil toplum kuruluşlarının rolü. *Tasam*, https://tasam.org/Files/Icerik/File/_13b80a8a-623f-4c1d-b7bd-6e83fddde142.pdf.
- Filali, F. (2011). L'Algérie: Quelles Sécurité Dans L'ensemble Méditerranéen? *Revue Algérienne de Communication*, 21.

- Furuncu, Y. (2020). Doğu Akdeniz'de Türkiye dışındaki ülkelerin hidrokarbon arama ve sondaj faaliyetleri, K. İnat, M. Ataman ve B. Duran (Edt), *Doğu Akdeniz Sorunu ve Türkiye*, (s. 249-274). İstanbul, SETA.
- Gharbi, M. (2009). Yeni bir savunma ve güvenlik teorisi kavramı için: Akdeniz bölgesi rneği. *Siyaset ve Hukuk DeFTERleri Dergisi*, 1, 62-76. Erişim Adresi: <https://dspace.univ-ouargla.dz/jspui/handle/123456789/7057>.
- غربي محمد. (2009). من أجل مفهوم جديد لنظرية الدفاع والأمن: حالة منطقة البحر الأبيض المتوسط، مجلة دفاتر السياسة والقانون، العدد 1.
- Göktaş, M. . (2020). Türkiye-Cezayir ilişkilerinin delegeği. *Orsam*, Erişim Adresi: <https://www.orsam.org.tr/tr/turkiye-cezayir-iliskilerinin-gelecegi-2/> (E.T.: 18.01.2022).
- Guendouz, A. (2017). *Türkiye ve Cezayir dış ticaretinin gelişimi* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Guldner, S. (2020). L'escalade Des Tensions Entre La France Et La Turquie: Entre Guerre Economique, Jeux D'influence, Désinformation Et Rivalités Géopolitiques. *Ecole de Guerre Economique*, Erişim Adresi: <https://www.ege.fr/infoguerre/2020/10/lescalade-tensions-entre-france-turquie-entre-guerre-economique-jeux-dinfluence-desinformation-rivalites-geopolitiques> (E.T.: 01.12.2021).
- Güvendik, . M. (2021). Türkiye'nin 'Afrika açılımı' büyükelçilik ağıyla genişliyor, *Anadolu Ajansı*, Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyenin-afrika-acilimi-buyukelcilik-agiyla-genisliyor-/2394828> (E.T.: 17.01.2022)
- Hamdi, Y. (2021). Cezayir milli petrol şirketi Sonatrach: Türkiye Ceyhan Petrokimya projesine büyük önem veriyor. *Haberler.com*, Erişim Adresi: <https://www.haberler.com/ekonomi-cezayir-milli-petrol-sirketi-sonatrach-turkiye-14470442-haberi/> (E. T.: 15.01.2022).
- İnaç, H. (2012). Transformation of Arabic identity during the Arabic spring. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 2(23), 199-204.
- İnaç, H. (2016). Kimlik dönüştürücü bir sosyal hareket olarak Arap Baharı'nın sosyo-politik dinamikleri. *Yeni Türkiye*, 87, 482-490.
- İnak, M. (2016). *Türkiye'nin jeopolitik gücü için 2000'li yillardan sonra bölge ülkeleri ile petrol ve doğal gaz ilişkileri* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Jean-Claude, B. ve Guillaume, B. (2007). *Toute La Gographie Du Monde*, Paris: Fayard.
- Katman, F. (2013). Levant-Doğu Akdeniz ve Enerji Satrancı. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 29-30, 17-26. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/749607>.
- Kdadra, A. (2020). Cezayir, Deniz Gücünü Bölgesel İlan Ederek Akdeniz İhtilafını İşgal Etti, *Independent Arabia*, Erişim Adresi: <https://www.independentarabia.com/node/147176>, (E.T.:29.05.2021).
- قدارة، عاطف. (2020). "الجزائر تقتحم صراع المتوسط معلنة جهوية قوتها البحرية".
- Kedikli, U. ve alağan, . (2017). Enerji Alanında Bir Rekabet Sahası Olarak Doğu Akdeniz'in nemi. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 1, 120-138. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/770057>.
- Kılıç, A. (2021). Türkiye'nin Afrika Politikası ve Afrika'daki Varlığı, *M5 Savunma Strateji*, Erişim Adresi: <https://m5dergi.com/dunya/turkiyenin-afrika-politikasi-ve-afrikadaki-varligi/>, (E.T.: 17.01.2022).
- Klara, F. (2020). Akdeniz'in Jeopolitiği:  Kıta Arasında Bir Deniz, *Noonpost News*, Erişim Adresi: <https://www.noonpost.com/content/37073>, (E.T.:16.06.2021).
- كلارا، فانزالا. (2020). الجغرافيا السياسية للبحر الأبيض المتوسط: بحر بين ثلاث قارات، نون بوست.
- Madahah, A. (2020). Geopolitics And Occupation Of The Mediterranean SEA. *Journal of Islamicjerusalem Studies*, 20(1), 33-46. <http://doi.org/10.31456/beytulmakdis.710263>.
- Mahiou, A. (2017). L'Algrie et la Mditerrane. *The International Legal Order: Current Needs and Possible Responses*. Leiden, The Netherlands: Brill Nijhoff. doi: https://doi.org/10.1163/9789004314375_028
- Oğurlu, E. (2017). Türk Dış Politikası'nda Afrika Açılımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5(5), 43-54. DOI: <https://doi.org/10.25272/j.2147-7035.2017.5.5.05>.
- rselli, E. ve Babahanğlu, V. (2019). Doğu Akdeniz'de Aılmaya alışılan Pandoranın Kutusu: Enerji Kaynaklarından Alan Hakimiyetine Uzanan Ekononmi Politik Hesaplar. *Journal of International Social Research*, 12(66), 388-400. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3589>.
- Rakdi, A. (2020). 2019 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra Cezayir: Herhangi Bir Dış Politika İçin Kaynak var mı?, *Almayadeen*, Erişim Adresi: <https://124.im/xPGmvFY>, (E.T.:19.04.2021).
- راقدي، عبد الله. (2020). الجزائر ما بعد رئاسيات 2019.. أي موارد لأي سياسة خارجية، بيروت: شبكة الميادين الإعلامية.
- Saij, M. (2016). Batı Akdeniz'de Güvenlik Sorunları ve Yeni Stratejiler, *Cezayir Siyasi Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 31-44, Erişim Adresi: <https://www.asjp.cerist.dz/en/article/15811>.
- صايح، مصطفى. (2016). التحديات الأمنية والاستراتيجيات الجديدة في غرب المتوسط، المجلة الجزائرية للدراسات السياسية، 3(2).
- Silva, D., Tian, N. ve Marksteiner, A. (2021). *Trends in world military expenditure, 2020*. SIPRI, Erişim Adresi: <https://www.sipri.org/publications/2021/sipri-fact-sheets/trends-world-military-expenditure-2020>.
- şahin, M. ve Yılmaz, M. (2020). 5 Soru: Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Cezayir Ziyareti, *Seta Vakfı*, Erişim Adresi: <https://www.setav.org/5-soru-cumhurbaskani-erdoganin-cezayir-ziyareti>, (E.T.:26.05.2021).
- Telci, I. N. (2021). A vision for the future of Turkish-Algerian relations: Convergence. *Aljazeera Centre for Studies*. Erişim Adresi: <https://studies.aljazeera.net/en/analyses/vision-future-turkish-algerian-relations-convergence-cooperation-and-coordination>. (E.T.: 17.01.2022).

- Yeşiltaş, M. ve Balcı, A. (2011). AK Parti dönemi Türk dış politikası sözlüğü: Kavramsal bir harita. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 9-34.
- Yıldız, D. (2006). Akdeniz Havzası'nın Hidrojeopolitiği ve Türkiye, İçinde *TMMOB Su Politikaları Kongresi Bildiriler Kitabı 2. Cilt* (ss. 616-628). Ankara, Türkiye: İnşaat Mühendisleri Odası.

EXTENDED ABSTRACT

The Mediterranean Basin, where three continents meet, is a basin where different cultures and civilizations, commercial relations, oil and natural gas resources, and waterways opening to the oceans are located, and therefore attracts attention from a strategic point of view. The Mediterranean, which was seen as a big sea two centuries ago, shrank relatively with the increase of interdependence relations among riparian countries in many sectors, especially in energy, trade and environment. To put it more clearly, as a result of the rapid economic and political developments and technological advances in the last quarter of the 20th century, the countries with a coast on the Mediterranean coast have come closer to each other (Yıldız, 2006, p. 616). The Mediterranean region has witnessed many challenges and security threats, which are difficult to separate from each other, both in terms of the nature of security threats or in terms of their geopolitical dimension. Considering, that Algeria is a country bordering the Mediterranean, and in light of the geopolitical turmoil that has affected the Mediterranean in recent years, especially after the events of the Arab Spring, which led to a series of accelerating events in the region in general and Algeria in particular. This study attempts to search for the extent to which Algeria is able to adapt its foreign policy to the new situation in the Mediterranean, and the importance of the Algerian-Turkish alliance and the repercussions of this alliance on the region. This study is divided into four main axes, first, the geopolitical determination of the Mediterranean region and Algeria's position in it, secondly the geopolitical changes and factors of instability in the Mediterranean region, third, the constant and variable in the Algerian foreign policy, and finally the Algerian-Turkish alliance and its impact on the stability of the Mediterranean region . Algeria is the sole country in the south shore to assume the Mediterranean dimension of its foreign policy in its constitution. Since the early 1990s its renewed interest for this area relates to its situation as a country bordering the Mediterranean as well as its new geopolitical landscape. The Arab Spring and its uncertainties and the increased security risks, challenged Algeria for revising its external action in the Mediterranean area (Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti, 1996, p. 8). On the other hand, Turkey adopted a new approach in its foreign policy represented in achieving integration between its historical and geographical depth, with strategic planning in line with its reality, which gave it the opportunity to be a force capable of achieving a qualitative leap in its regional role. In this context, the strength of the Turkish presence appears in North Africa through its interest in Algeria as a pivotal country in this region. A good understanding of the Algerian-Turkish relations requires a return to the historical and cultural heritage, which is the main reference for these relations, especially since the Ottoman presence in Algeria spanned over three centuries, leaving a great historical and cultural legacy that is difficult to overcome, making it cast a shadow on the Turkish-Algerian relations at the present time (Chelghoum, 2015, p. 27). In this context, it is seen that Turkey is in an effort to increase its cooperation with Algeria. Ankara's steps in this direction have become more visible in recent years. According to Algeria, Turkey's becoming an increasingly powerful actor in regional and global politics has created a point of attraction in bilateral relations. In addition, those who evaluate Turkey's political and economic power as beneficial in terms of regional policies in Algeria state that deepening the cooperation between the two countries will benefit both countries. The importance of building strategic relations between Algeria and Turkey, as they are two middle powers, one in the eastern Mediterranean and the other in the western Mediterranean, can play a specific role in shaping the future of the region. Therefore, Algeria and Turkey are trying to take steps to form a strong alliance in the region by coordinating the activities of the two countries in the Mediterranean, which will have an impact on the formation of the new strategic landscape in the Mediterranean (Abourous, 2020). This study concluded that the cooperation and coordination between Turkey and Algeria recently, aims to take steps towards forming a strong alliance in the region by coordinating the activities of the two countries in the Mediterranean region, especially since Turkey and Algeria have a common position in facing the crises of the region, this will have repercussions Significant in shaping the new strategic landscape in the Mediterranean. Turkey and Algeria play crucial roles in the region due to their strategic location in the Mediterranean, the two countries that are important in ensuring stability in the Mediterranean and North Africa, and they have common ideas about the stability of Libya.